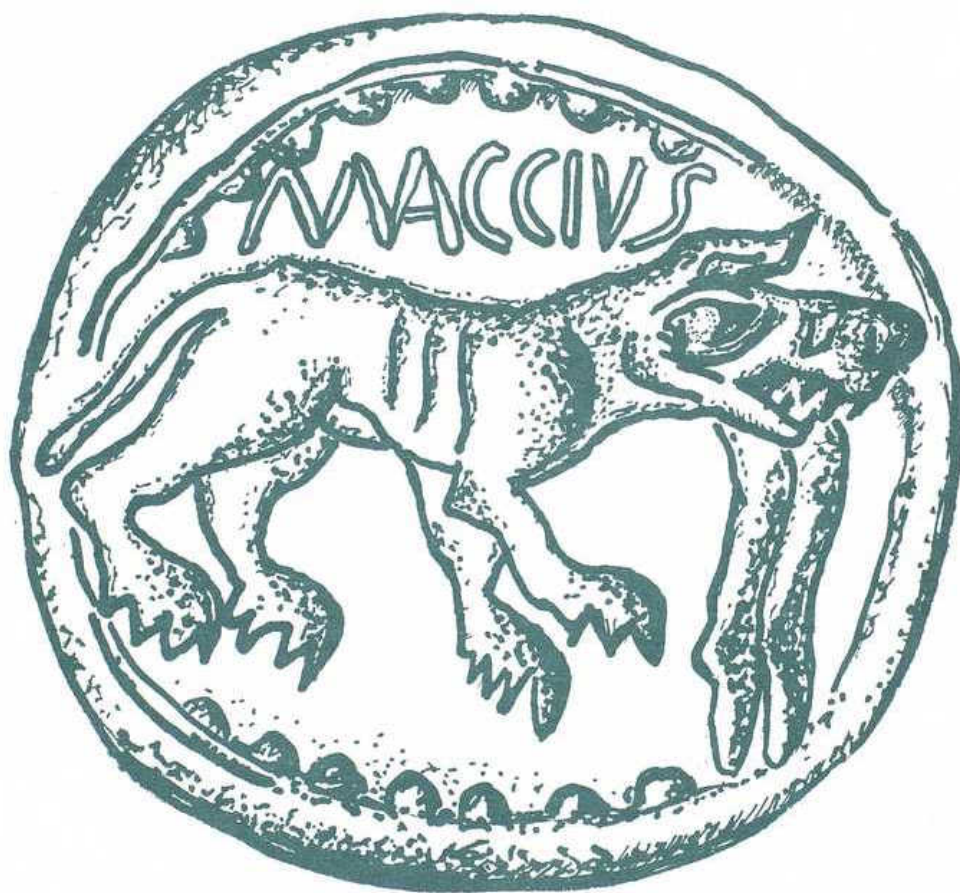

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

- Z OBSAHU: T. PODOLINSKÁ: Odvrátená strana bratislavskej keltskej mince
s legendou MACCIVS
J. RYCHLÍK: Obecné zákonitosti vývoje národů a vztahů mezi nimi
L. FALŤANOVÁ: Zvyky pri predaji a kúpe domácich hospodárskych
zvierat
A. BEDNÁR: Slovenská balada II.
A. BITUŠÍKOVÁ: A brief history of the Jewish community
in Banská Bystrica

Na obálke:

1. strana: Reverz bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS, nájdená v r. 1942.

4. strana: Averz bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS.

K článku T. Podolinskej: Odvrátená strana bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS.

Preklady Martin Styan

Dear Reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia. This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions, etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk, *Slovenský národopis* deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of *Slovenský národopis* you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,
P. O. Box 57, Nám. Slobody 6
810 05 Bratislava
Slovakia

Electronic version accessible via Internet
URL://www.savba.sk/logos/journals/ap/

HLAVNÝ REDAKTOR

Milan Leščák

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Stanislav Brouček, Lubica Droppová, Božena Filová, Milan Kiripolský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Jan Krist, Martin Mešša, Ján Mjartan, Magdaléna Paríková, Ján Podolák, Zora Rusnáková, Peter Salner, Miroslav Válka

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ŠTÚDIE

P o d o l i n s k á, Tatiana: Odvrátená strana bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS 143

R y c h l í k, Jan: Obecné zákonitosti vývoje národů a vztahů mezi nimi 159

F a l f a n o v á, Lubica: Zvyky pri predaji a kúpe domácich hospodárskych zvierat 168

B e d n á r, Alfonz: Slovenská balada: Obsahová podstata a formálna stránka slovenskej tradičnej balady 188

B i t u š í k o v á, Alexandra: A brief history of the Jewish community in Banská Bystrica (K histórii židovskej komunity v Banskej Bystrici) 202

DISKUSIA

P o d o b a, Juraj: Niekoľko poznámok k diskontinuite vo vývoji slovenského poľnohospodárstva a etnologickeho myslenia 212

MATERIÁL Y

L á b a d y o v á, Nora: Identita príslušníkov slovenskej menšiny v Biharskej župe v Rumunsku 225

ROZHLADY–SPRÁVY–GLOS Y

Za Svetozárom Stračinom (Ondrej D e m o) 233

Ján Podolák sedemdesiatročný (Magdaléna P a r í k o v á) 234

Jubileum PhDr. Igora Krišteka, CSc. (Peter S l a v k o v s k ý) 237

Jubileum PhDr. Milana Chlebanu (Zora V a n o v i č o v á) 238

10. Etnokartografické sympóziu Európsky kultúrny priestor – jednota v rozmanitosti (Juraj P o d o b a) 239

Seminár "Ochrana kultúrneho dedičstva" v Salzburgu (Alexandra B i t u š í k o v á) 241

Správa o činnosti Slovenskej spoločnosti pre štúdium náboženstiev pri SAV (František B e d n á r i k) 242

Ako ďalej s edíciou Fontes? (Marta P a s t i e r i k o v á) 244

RECENZIE–ANOTÁCIE

P. Mačala: Etnogenéza Slovanov v archeológii (Juraj P o d o b a) 247

L. Dégh: Narratives in Society: A performer-centered study of narration (Gabriela K i l i á n o v á) 250

Bode, W. K. H.: European Gastronomy (Rastislava S t o l i č n á) 252

C. Crossick – H. G. Haupt: The petite bourgeoisie in Europe 1780–1914 (Monika V r z g u l o v á) 254

V. Krawczyk-Wasilewska (Ed.): Ecology and Folklore II. (Hana H l ô š k o v á) 256

Fieldwork and Footnotes (Jarmila P a l i č k o v á) 258

I. Budil: Mytus, jazyk a kulturní antropologie (Rastislava S t o l i č n á) 259

Bürgerliche Wohnkultur des Fin de siècle in Ungarn (Elena M a n n o v á) 261

J. Michálek (Ed.): Spisy Pavla Jozefa Šafárika 4. Slovenský národopis (Hana H l ô š k o v á) 261

A Guide to Historiography in Slovakia (Gabriela K i l i á n o v á) 262

Z. Bútorová a kol.: Ona a on na Slovensku (Peter S a l n e r) 264

J. Jančár: Strážnická ohlédnutí (Jarmila P a l i č k o v á) 266

Žena ve městě (Peter S a l n e r) 266

Národopisná revue 1990-1995 (Jarmila P a l i č k o v á) 267

L. Štěpán – J. Vařeka: Klíč od domova (Jarmila P a l i č k o v á) 269

E. Davidová: Cesty Romů (Zuzana K u m a n o v á) 270

Anotácie 271

STUDIES

P o d o l i n s k á, Tatiana: The other side of the Celtic coin with the inscription MACCVS from Bratislava..... 143

R y c h l í k, Jan: The general laws of development of nations and the relationships between them 159

F a l f a n o v á, Lubica: Customs associated with the sale and purchase of domestic economic animals 168

B e d n á r, Alfonz: The Slovak ballad: The content and formal aspect of the Slovak traditional ballad..... 188

B i t u š í k o v á, Alexandra: A brief history of the Jewish community in Banská Bystrica..... 202

DISCUSSION

P o d o b a, Juraj: Some remarks on discontinuity in the development of Slovak agriculture and ethnological thinking 212

MATERIALS

L á b a d y o v á, Nora: Identity of Slovak minority members in Bihar region in Roumania..... 225

HORIZONS-NEWS-GLOSSARY

An obituary for Svetozár Stračina (Ondrej D e m o) 233

Ján Podolák is seventy (Magdaléna P a r í k o v á) 234

The anniversary of PhDr. Igor Krišteš (Peter S l a v k o v s k ý) 237

The anniversary of PhDr. Milan Chlebana (Zora V a n o v i č o v á)..... 238

10. Ethnocartographic Conference European cultural space – unity in diversity (Juraj P o d o b a) 239

Seminar "Protection of culture heritage" in Salzburg (Alexandra B i t u š í k o v á)..... 241

Report on the activity of Slovak society for study of religions by SAV (František B e d n á r i k) 242

What to do with the book-edition Fontes? (Marta P a s t i e r i k o v á) 244

BOOKREVIEWS-ANNOTATIONS

ODVRÁTENÁ STRANA BRATISLAVSKEJ KELTSKEJ MINCE S LEGENDOU MACCIVS

TATIANA PODOLINSKÁ

Mgr. Tatiana Podolinská, Katedra etnológie – Oddelenie religionistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Gondova 2, 818 01 Bratislava, Slovakia

The contribution is based on the iconographical analysis of the motif of so called „devourer“ at the reverse of the celtic coin with the inscription MACCIVS from Bratislava. The study offers a new point of view of the interpretation for the reverse-motif at the coin Maccius using plenty of iconographical and mythological parallels from other cultural contexts.

Medzi bratislavskými keltskými mincami vyniká krásou a „tajuplnosťou“ vyobrazení tá, ktorá nesie na svojom reverze nápis MACCIVS.

Ikonografická interpretácia motívov zobrazených na tejto veľkej striebornej minci sa doposiaľ javila ako príliš komplikovaná a náčrty niektorých ojedinelých spôsobov výkladu v rámci slovenskej numizmatiky boli skôr nejasné a veľmi opatrné. Stvárnenie čisto keltského námetu originálnym spôsobom totiž priveľmi zneistovalo pôdu zvyčajného spôsobu hľadania vysvetlení pomocou cudzích paralel.

Minca s legendou MACCIVS sa po prvýkrát vyskytla v šiestom depote 270 keltských mincí objavených na Žilinskej ulici v Bratislave v roku 1942. Prvý popis tejto mince publikoval v roku 1951 vo svojej predbežnej správe V. Ondrouch.¹ K popisu, a tiež k prvému pokusu o jej ikonografickú interpretáciu sa vrátil v roku 1958 v práci „Keltské mince typu Biatec z Bratislavy“, pričom reverz mince s legendou MACCIVS v nej opisuje takto:

„Na reverze je obraz *pantera* vyrytý pod legendou MACCIVS, orientovaný doprava v poli orámovanom riedkym, ale výrazným perlovcom. Panterovi visia z tlamy dve ľudské nohy od stehnovej časti až po chodidlá (vrátane). Horná ozubená čelusť šelmy, na okraji ktorej výrazne vystupujú tri zuby, je neprirodzene mohutná, práve tak ako jej laby, ktoré nás s náznakom pohľavia nenechávajú v pochybnostiach, že ide o *samca pantera, ktorý požíera človeka*. Šelma má chvost spustený nadol a trup plasticky zvrásnený.“²

Obr.1. Averz a reverz bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS

Pri hľadaní pôvodu tohto motívu si Ondrouch kladie otázku, či ide o úplne samostatný výtvarný prejav keltského minciarskeho umenia, alebo podobne ako v prípade ostatných mincí, skôr o motív ovplyvnený, až závislý od nekeltských vzorov.³

Reverz mince Maccius s motívom tzv. „pantera“ hodnotí Ondrouch v rámci keltského mincovníctva ako námet originálny, pre ktorý predbežne niet nijakých analógií. Z hľadiska výtvarného však rozoznáva „skytizujúce črty“. Ako paralelný motív uvádza helenistický reliéf z Caubiacu (Haute-Garonne) vo Francúzsku s námetom pantera, ktorý má v tlači zvieracie kosti.⁴

Na výnimočnosť mince s legendou MACCIVS v súbore bratislavských keltských mincí poukazuje vo svojej práci „Bratislavské keltské mince“ aj E. Kolníková.

Averz mince opisuje ako „motív do kľbka stočeného draka so šupinatým telom, naznačenou tlamou a okom, s dvomi veľkými, krídlam podobnými ušami.“ Reverz interpretuje ako „výjav, pri ktorom prišiel o život človek, ktorého požiera hrozné dravé zviera s mohutnou hlavou, ostrými zubami a pazúrmí“.⁵

Pri ikonografickej interpretácii popisovanej mince Kolníková pripúšťa možnosť, že ide o realistické stvárnenie tragickej udalosti, možno samotného Maccia, ktorý zahynul na poľovačke: „Azda vydali mincu na jeho pamiatku, tragická udalosť znemožňovala zobrazit' na nej hlavu, portrét mŕtvej osoby. Namiesto toho zvolili draka ako symbol transformovaného života, plného odvahy a sily už nežijúcej osoby“,⁶ alebo na inom mieste „Je Maccius nejakou legendárnou postavou juhozápadoslovenských Keltov, ktorá zahynula v boji so šelmou a po smrti sa stala dračím božstvom?“⁷

V prednáške na tému „Biateky – bratislavské keltské mince (súčasný stav bádania)“ zo dňa 8. 5. 1996 v Bratislave Kolníková uviedla na základe určitých východných ikonografických paralel ďalšiu možnú interpretáciu spomínaného motívu ako zobrazenie „dravého zvieraťa požierajúceho svoju korisť“.

Sama autorka však tému na margo mince Maccius uzatvára slovami: „Všetky vysvetlenia zostávajú len na úrovni predpokladov a dohadov, dôvody, ktoré viedli tvorcu k rozhodnutiu zobraziť na minciach takúto drastickú scénu, sa sotva podarí vysvetliť.“⁸

Minca s legendou MACCIUS je doposiaľ doložená len v troch exemplároch (z toho jeden exemplár je stratený, zrejme v neznámej súkromnej zbierke), a tak dôležité rozpoznávacie znaky, ktoré by uľahčili identifikáciu, sú zachované len v hrubých obrysoch.

V. Ondrouch, ktorý mal svojho času ešte možnosť pracovať so všetkými exemplármi, hovorí jednoznačne o zobrazení šelmy, ktorej visia z papule „dve ľudské nohy od stehnovej časti až po chodidlá (vrátane).“⁹

Na najlepšie zachovanom zobrazení možno konštatovať tieto charakteristické anatomicke znaky zvierata: dlhý chvost, štíhle telo s výrazným rebrovaním, dopredu smerujúce končisté uši, pretiahnutá papula s vycerenými tesákmi a mohutné laby s veľkými pazúrmí. Jeho zobrazenie však pôsobí až priveľmi expresívne (napätý postoj, vycerené zuby, extrémne veľké laby s pazúrmí); a napokon, ani scéna stvárňujúca požieranie človeka nás nemôže nechať na pochybách, že v tomto prípade nejde o realistické zobrazenie akejsi tragickej udalosti, či dravého zvierata požierajúceho svoju korisť, ale o známy symbol a všeobecne rozšírený motív tzv. POŽIERAČA.

Pre ikonograficko-mytologický motív požierača jestvuje v ostatných svetových náboženských systémoch množstvo paralel. Má črty chtonickej príšery, stelesňujúcej ZEM, TMU, VODU, ŠMRŤ či NEBYTIE, ktorá je v principiálnom protiklade k NEBESIAM, SVETLU, OHŇU a ŽIVOTU. Samotný akt *prenasledovania* a *požierania* je symbolickým zobrazením cyklického narušania a znovuobnovovania poriadku sveta, v ktorom je Bytie-Život neustále ohrozované a nerozlučne sprevádzané svojím tieňom, komplementárnym protikladom Nebytia (Inobytia).

Komplexný motív požierača sa konkrétne prejavuje v rôznych ikonografických a mytologických podobách. Celkom orientačne by sa vo všeobecnosti dalo hovoriť o niekoľkých základných ikonografických typoch, keď požierač vystupuje v aspekte tzv. astrofága, animalofága, deofága či antropofága, hoci veľmi často dochádza k ich vzájomnej kombinácii a požierač vystupuje vo viacerých, poprípade všetkých aspektoch súčasne.

V aspekte *astrofága* (požierača nebeských telies) chtonické monštrum prenasleduje alebo požiera svetlo- a životodarné nebeské telesá: slnko, mesiac a hviezdy. V tomto aspekte veľmi často nemá črty žiadneho konkrétneho zvierata, ale akéhosi (hrozného) mýtického prazvera, ktorý stelesňuje vesmírny cyklus vzniku a zániku. V spojení s pozorovaním prírodných úkazov zatmenia slnka a mesiaca sa k nemu v mytológii často viažu eschatologické mýty univerzálneho charakteru, v ktorých dochádza k zániku sveta po konečnom prehltnutí nebeských telies astrofágom.

V takejto podobe sa vyskytuje aj u paleosibírskych národov, kde ho nazývali Mongus a zobrazovali ho ako príšeru s rozdávenou papulou, požierajúcu nebeské teleso.¹⁰

a)

b)

c)

Obr.2. a) Mongus – okunevská kultúra; b) Kantegirský Mongus; c) Šiškinský Mongus

Aspekt tzv. *animalofága* (požierača zvierat) je významovo totožný s aspektom astrofága, z hľadiska formálno-ikonografického je však použitá odlišná forma výtvarného vyjadrenia. Namiesto symbolu astrálnych telies sa v motíve animalofága objavujú motívy zvierat, ktoré sú s nimi v úzkom symbolickom spojení – najčastejšie kôň, jeleň alebo vták, ako typické solárne symboly, ale vyskytuje sa aj býk, kanec a baran, poprípade ryba a had.

a)

b)

Obr.3. Motívy animalofága: a) Agiogiol – motív zo striebornej čaše z výbavy thráko-gétskeho kniežacieho hrobu; b) Coțofanești – motív zo zlatej helmy

Požierač v aspekte *deofága* (boho-požierača) vystupuje ako chtonické zviera požierajúce uranické božstvo, ktoré v danom panteóne stelesňuje niektoré z nebeských telies. Uranický boh, personifikujúci nebeské teleso, musí s požieračom zvädzať každodenný boj, alebo ho mýtický zver cyklicky požiera a vyvrhuje (západ a východ slnka, ubúdanie a narastanie mesiaca...). Podobne ako u animalofága, mýty viazané s deofágom zachytávajú prirodzený prírodný rytmus striedania dňa a noci, svetla a tmy, leta a zimy...

Požierač v aspekte *antropofága* (človeko-požierača) sa z formálno-ikonografického hľadiska dá niekedy len veľmi ťažko odlišiť od aspektu deofága, v oboch ide totiž na prvý pohľad o znázornenie scény požierania človeka. Napriek tomu je však z početných príkladov z mytológie pozitívne doložený aj tento typ v motíve príšery, ktorá plní funkciu požierača mŕtvych, strážcu podsvetnej ríše alebo psychopompa – sprievodcu duší podsvetím.

Obr.4. Držadlo etruskej oinochoe z Perugie

S antropofágom sa viažu najčastejšie mýty eschatologického charakteru, vyjadrujúce tému života a smrti človeka. V ikonografii je antropofág veľmi často zastúpený v podobe dravých zvierat, ktoré sú v danej prírodnej oblasti nebezpečnými predátormi – lev, tiger, jaguár, puma ... – alebo prirodzenými požieračmi ľudských mŕtvol a zvieracích mršín – šakal, kojot, hyena, vlk, krokodíl... a pod.

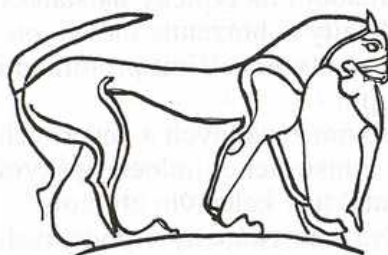
V starovekom Egypte vystupuje ako Anubis – boh s tvárou šakala, ktorý plní úlohu strážcu ríše mŕtvych a zároveň psychopompa. Úlohu požierača mŕtvych stelesňuje zasa egyptská bohyňa Am-mit, ktorú zobrazovali s telom hrocha a hlavou krokodíla. V gréckej my-

tológii zastáva funkciu strážcu podsvetia strašný trojhlavý pes Kerberos s hadím chvostom.

Z historicko-vývojového hľadiska najbližšie ikonografické paralely ku keltskému motívu požierača možno nájsť v etruskom a halštatskom umení.

V etruskom prostredí vystupuje najčastejšie práve v aspekte antropofága, ktorý má podobu leva, tak ako to vidieť na zachovanom držadle etruskej bronzovej nádoby, kde požiera hlavu človeka.

Rovnaký motív je častý aj v atestínskom situlovom umení, kde je opäť zachytený antropofág v podobe leva, ktorému visí z papule ľudská noha.

a)

b)

Obr.5. Ukážky situlového umenia: a) antropofág z Veji; b) antropofág z Vače

V halštatskom umení, v oblastiach severne a severozápadne od Stredomoria, sa v súlade s prírodnými podmienkami motív požierača vyskytuje najčastejšie v podobe vlka alebo chtonickej príšery s črtami vlka. Motív vlka sa objavuje najmä v nálezoch z obdobia neskorého halštatu. V súbore týchto nálezov sa nachádza aj jeden ikonografický unikát – bronzový amulet v tvare štylizovanej svastiky z výbavy kniežacieho hrobu v lokalite Magdalenska gora v Slovinsku.

Zvieracie protómy, tvoriace ramená svastiky, boli dlho interpretované ako motívy koní – resp. motívy konských hláv. Interpretáciu totiž veľmi sťažuje skutočnosť, že zo štyroch zvieracích hláv sa zachovala len jediná, ani na tej však motív zvieratá nie je čitateľný celkom jednoznačne.

Nový prístup k výkladu tohto motívu uplatnil v r. 1980 Otto-Herman Frey vo svojom príspevku na medzinárodnej konferencii o halštatskej kultúre v Steyri, keď upozornil na určité ikonografické detaily zobrazeného zvieratá, najmä na vycerené zuby. Frey si však všimol motív nielen po formálnej, ale i obsahovej stránke a zdôrazňuje, že v danom prípade ide o zobrazenie scény *požierania človeka*, pretože zvieratú visí z papule ľudská noha. Pre motív nachádza paralely v atestínskom situlovom umení, a napokon zviera interpretuje ako dravca („Raubtier“) požierajúceho človeka.¹¹

Vzhľadom na ikonograficko-symbolický kontext, v ktorom bol motív požierača na amulete z Magda-

Obr.6. Svastika z Magdalenskej gory, Slovinsko

lenskej gory použitý, možno Freyovu interpretáciu rozvinúť ešte ďalej. Napriek tomu, že tri zvyšné protómy hláv sa zachovali len v nečitateľnom fragmente, možno s odvolaním sa na početné paralely predpokladať, že sa na nich vyskytoval rovnaký motív antropofágneho zvierafa ako na jedinom zachovanom ramene. V tomto prípade ide potom skutočne o ikonograficky unikátne spojenie solárneho symbolu svastiky s chtonickým symbolom požierača, u ktorého dochádza k logickému znásobeniu – štyri chtonické príšery požierajúce štyri nohy slnečného kotúča-svastiky alebo štyri príšery požierajúce štyri slnká (slnko bývalo v mýtickom myslení často vnímané ako štvorpočetné – slnko na východe, slnko na západe, slnko na severe a na juhu). Symbolika použitého motívu antropofága v tomto prípade celkom splýva s motívom požierača v aspekte deofága, a len potvrdzuje už vyššie uvedený predpoklad ich vzájomnej významovej spätosti. Vzhľadom na typický halštatský motív požierača v podobe vlka, ako aj určité ikonografické detaily zobrazenia, možno potom motív viacmenej s určitostou interpretovať ako svastiku so štyrmi vlčími protómami symbolicky znázorňujúcu boj solárneho a chtonického princípu.

Motív požierača v podobe vlka je hojne zastúpený aj v celkom západných a severných častiach Európy, obývaných na prelome doby prehistorickej a historickej indoeurópskym kočovným kmeňom Germánov, ktorý prišiel do priameho kontaktu s keltským etnikom.

Motív vlka-požierača je v germánskej mytológii veľmi výrazne zastúpený v početných modifikáciách: vlci Geri a Freki sprevádzajú vládca ríše mŕtvych Odina, vlci Skoll a Hati chcú prehltnúť slnko a mesiac, hrozný svetový vlk Fenrir, ktorý na konci časov otvorí papuľu od zeme až k nebu a prehltnie Odina...

Vlk sa tu vyskytuje aj v aspekte mytologického antropofága, na rôznych miestach sa spomína ako ten, čo „mŕtvych mučí“, „trhá ich telá“ a „mäsom mŕtvych mužov živí sa“.¹²

Hľadanie motívu vlka v aspekte požierača priamo v keltskej mytológii je veľmi náročné, najmä preto, že tento motív tu nie je tak dominantný a explicitne vyjadrený ako povedz-

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 7. Uranické božstvo – Odin (?), zobrazené s rohmi ukončenými hlavičkami vtákov; s rukami a nohami rozhodnutými v neprirodzenej póze pripomínajúcej symbol svastiky, prenasledované a zranené do päty božstvom v podobe vlka

Obr. 8. Súmrak bohov – ragnarök – svetový vlk Fenrir požiera Odina (zobrazený so svojimi atribútmi – kopija a havran)

me v germánskej mytológii. Rovnako je v prípade Keltov ťažké vôbec odvolávať sa na mytológiu, pretože táto v zmysle vlastného pôvodného a uceleného mytologického systému nie je doložená.

Kelti totiž patria k národom, ktoré nepoužívali písmo na svetské účely. Ich vlastné písmo ogam slúžilo privilegovanej vrstve druidov na zachytávanie a kódovanie informácií sakrálneho charakteru. Zapisovanie keltskej tradície, zachovanej v podobe ľudových rozprávání, začína až v období vrcholného stredoveku (v 12. až 15. stor.) z iniciatívy kresťanských mníchov v Írsku a vo Walese.

Z tohto obdobia sa zachovali írske stredoveké rukopisy – Knihy z Leinsteru, Kniha šedohnedej kravy, Kniha z Ballymote a Žltá kniha z Lecanu. Waleská tradícia, uchovaná vo forme cyklu povestí Mabinogi, čerpá z dvoch hlavných rukopisných prác – Bielej knihy z Rhydderchu a Červenej knihy z Hergestu, ktoré pochádzajú asi zo 14. storočia.

Írske ságy a waleské povesti tak len veľmi vzdialenou a sprostredkovanou formou približujú poslednú fázu vývoja keltského náboženstva na britských ostrovoch a priľahlom Írsku tesne pred prijatím kresťanstva (4. – 7. stor. po Kr.). Aj napriek tomu je však možné vďaka komparácii s archeologickým materiálom a úryvkom z prác antických autorov odhaliť v ich príbehoch ukryté pôvodné mytologické námety. Všetky takto zložitou získané informácie o keltskej mytológii sú však z hľadiska celku žalostne fragmentárne. O keltskej kozmogónii, kozmológii, teogónii a eschatológii nevieme dnes preto povedať takmer nič určitého.

Vlk má v keltských ságach a povestiach *duálny* charakter, vystupuje v nich ako DARCA (resp. UDRŽOVATEL) života na jednej strane a zároveň ako NIČITEL (resp. OHROZOVATEL) života na strane druhej.

Cormac mac Airt (pravdep. totožný s historickým írskym kráľom Cormacsom, ktorý vládol v Tare v rokoch 227-266 po Kr.) bol podľa írskej tradície v ranom detstve odchovaný vlčicou a vyrastal spolu s jej vlčatami.¹³

Conaire Mór zas vládol v Írsku tak spravodlivo, že vychádzal zadobre aj s vlkmi: sedem vlkov sedí na jeho dvore a svojimi životmi ručí za to, že žiadny z ich bratov neroztrhá viac ako jedno teliatko z Conairových stád ročne. Na obojstranné zachovávanie tejto zmluvy držia zasa vlci ako rukojemníka jedného z Conairových dvoranov.¹⁴

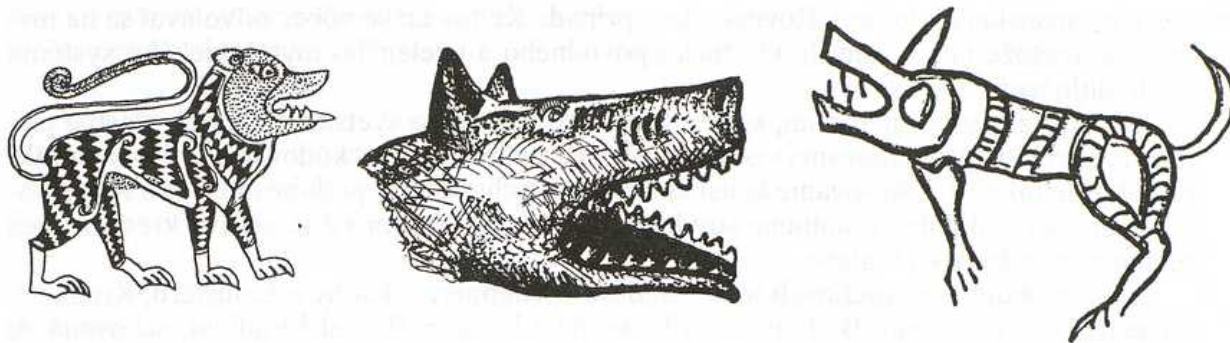
Podľa írskej ságy „Zborenie siene Da Dergas“ ležal Mac Cécht tri dni zranený bez pomoci na bojisku. Bol takmer na konci svojich síl, keď tu po jednej z poľných cestičiek prišla k nemu pani, váhavo sa ho spytujúc, či nemá v rane komára alebo mravca. V skutočnosti tam bol vlk (ľudský požiarač), ktorý sa mu cez plece zahrýzal do mäsa. Pani ho rýchlo vytiahla za chvost, ešte kým si naplnil plnú papuľu, a tak zachránila Mac Céchtovi život.¹⁵

V ságach ostrovných Keltov sa motív vlka zachoval v podobe metamorfózy vlk-človek (vlkodlak). Zaujímavá je metamorfóza Mongana, ktorý mal schopnosť meniť sa na vlka aj jeleňa. Mytologickí hrdinovia Maths Neffen, Gwydion a Gilvaethwy si zase museli odpýkať svoje prečiny vo vlčej podobe.¹⁶

V keltskej ikonografii je motív vlka všeobecne rozšírený. Vyskytuje sa od včasno latén-skych pamiatok až do obdobia stredoveku – ako rytý motív na keramike, tepaný motív na kovových nádobách a sponách, ako samostatný artefakt v podobe keltských rituálnych nástrojov (carnyx), ako súčasť výzdoby iluminovaných rukopisov a pretrváva aj v ranokresťanskom umení, kde motívy vlkov tvoria často pozadie kamenných krížov.

Motív vlka-požiarača je v keltskej ikonografii zastúpený aj na minciach vo všetkých formálno-ikonografických aspektoch.

Celkom unikátne v keltskej ikonografii sú nasledujúce dve zobrazenia vlka ako požiarača z vázy z Lábatlanu (Maďarsko) a z gundestrupského kotlíka. V oboch prípadoch ide

a) b) c)

Obr.9. a) tzv. „Božstvo z Bourray“ – súčasť iluminácie stredovekého rukopisu; b) ozvučnica carnixu z Numantie (2.-1.stor. pr.Kr), c) motív z rytej keramickej výzdoby z Matzhausenu (včasný latén)

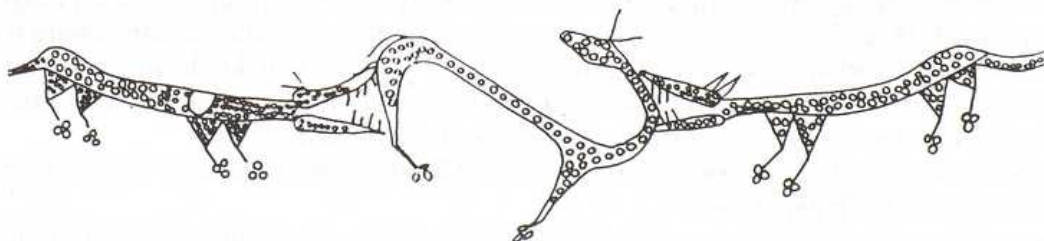

a) b) c) d)

Obr.10. Motívy astrofágov na keltských minciach: a) keltská minca z Veľkej Británie; b)-c) drobné keltské mince Carnutov; d) drobná keltská minca Volkov a Tektoságov

o symbolické znázornenie niektorého z keltských variantov kozmologického mýtu o obehu nebeských telies (slnko a mesiac), vyjadreného ikonograficky vo forme animalofágie a antropofágie.

V prvom prípade ide o požíranie rohatého zvieraťa, ktorého telo je posiate drobnými kruhmi – astrálnymi symbolmi. Zvierata napádajú z dvoch strán dvaja vlci. Ich telá sú rovnako ako telo požíraného zvieraťa „kruhované“. Rohaté zviera v motíve symbolizuje pravdepodobne slnko, ktoré vyvrhne chtonická príšera v podobe vlka na východe a znovu požíra chtonická príšera v podobe vlka na západe. Ich telá sú posiate astrálnymi symbolmi, pretože požírajú (v sebe obsahujú) astrálne telesá.

Obr.11. Detail výzdoby z vázy z Lábatlanu, Maďarsko

Obr.12. Detail motívu jednej z vonkajších strieborných platničiek rituálneho kotlíka z Gundestrupu

Motív použitý na gundestrupskom kotlíku je stvárnením rovnakého keltského mýtu, len použitá ikonografická forma je inverzná. Požierač v podobe vlka na jednej strane človeka alebo uranické božstvo požiera a na druhej ho zase vyvrhne.

Symbolika tohto zobrazenia sa dá interpretovať v dvoch základných rovinách:

a) ide o motív antropofágie v doslovnom význame – t.j. symbolické zobrazenie smrti človeka, jeho vstupu do podsvetia – vlčej papule, jeho púte podsvetím – vlčím telom a napokon jeho ocitnutia sa v inobytí (keltskom zászvetí) či znovubytí (keltská predstava o metempsychóze);

b) ide o motív deofágie – t.j. symbolické zobrazenie mýtu o požieraní uranického boha chtonickým vlkom, jeho nočnej púte podsvetím a jeho znovuvyvrhnutí na rannú oblohu.

Z keltskej ikonografie sú známe aj iné prípady použitia motívu vlka-požierača v aspekte animalofága: vlk na nich požiera najčastejšie koňa, hada a barana.

a)

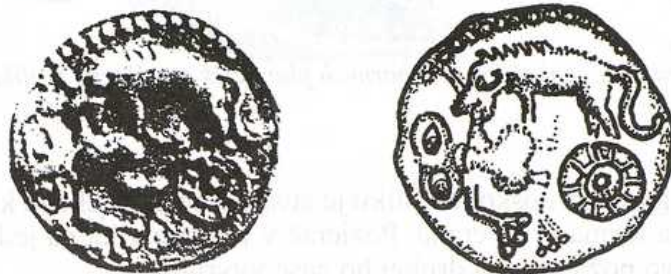

b)

Obr.13. a) Reverz keltskej mince Eburonikov: vlk hryzie prednú nohu solárneho koňa (motív kruhu pred hlavou koňa), jazdec (boh, alebo mytologický hrdina) sa usiluje prebodnúť vlka kopijou, b) Bronzová ozdoba s motívom vlka (psa) spojená zvláštnym spôsobom s hlavou barana – ťažko posúdiť, či vlk hlavu požiera alebo vyvrhne, alebo či nejde o vyjadrenie jeho duálneho solárno-chtonického charakteru v motíve dvoch hláv: vlčej aj baranej (nález z českých Droužkovic)

Na inom zobrazení z keltskej mince Silvanekténov sa objavuje motív vlka požierajúceho ľavú ruku človeka. Postava človeka je však veľmi štylizovaná, výrazná okatost a trojprstosť postavy, ako aj symbolika slnečného kotúča na zobrazení dovoľujú interpretovať tento

námet ako mytologický – pri ktorom vlk v aspekte deofága požiera ľavú ruku uranickeho (solárneho) božstva. Tento motív má pozoruhodnú paralelu v germánskej mytológii v podobe mýtu o pripútaní vlka Fenrira, v ktorom príde jeden z bohov s menom Tyw alebo Tyr – staré uranicke božstvo nebeského jasu (Tiaw, Tiaus, z indoeur. Diaus) – o ruku, keď ju vloží ako zálohu do papule vlka pre prípad zrady.¹⁷

Obr.14. Keltská minca Silvanekténov: vlk požierajúci ľavú ruku uranickeho božstva

Definitívnu identifikáciu antropofágneho zvierata na reverze bratislavskej keltskej mince Maccius s motívom mýtického požierača mŕtvych umožňuje napokon keltská plastika tzv. „Netvora z Noves“ (Bouches-du-Rhone, Francúzsko).

Obr.15. Plastika „Netvora z Noves“, Francúzsko

Ide o veľmi expresívne stvárnenie námetu vlka v aspekte antropofága vo funkcii mytologického požierača mŕtvych, strážcu ríše mŕtvych a psychopompa. Predné laby zvierata sa opierajú o dve mŕtve hlavy a z rozdavenej papule s vyčerenými tesákmi visia dve ľudské ruky (zachované vo fragmente). Zviera je zobrazené ako ityfalické, s dlhým chvostom, mohutnými labami a veľkými pazúrkami. Na šiji je zachovaná v náznaku srst. Driek je výrazne rebrovaný. Uši zvierata sú ulomené.

Všetky tu aspoň v skratke prezentované motívy vlka z keltskej mytológie a ikonografie dokumentujú, že motív vlka spojeného so symbolikou podsvetia a chtonizmu všeobecne v keltskej mytológii skutočne jestvoval a ako jeden z pankeltských fenoménov našiel svoj odraz aj v keltskom umení a špeciálne v ikonografii keltských mincí.

Na základe tu uvedených mytologických a ikonografických paralel a skúmania keltskeho motívu vlka vo väčšine jeho aspektov možno potom azda už bez uvádzania ďalšej ilustračnej argumentá-

cie motív reverzu bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS interpretovať ako unikátne stvárnenie pôvodného keltského motívu vlka-mytologického požierača.

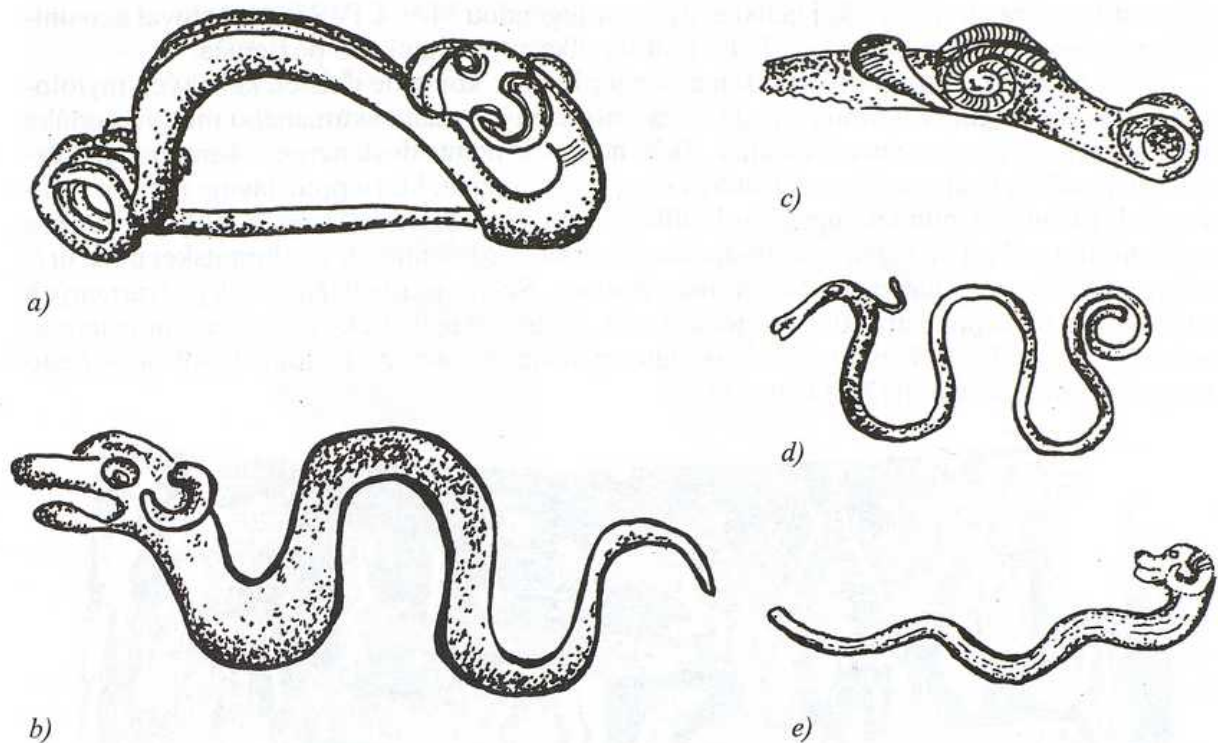
Hlbší význam tohto motívu môžeme pochopiť iba v kontexte ďalších keltských mytologických vyobrazení. V tomto prípade sa za prirodzený pendant skúmaného motívu ponúka druhá strana – averz mince Maccius. Skôr než sa k nemu dostaneme, všimnime si významnú paralelu vzájomnej previazanosti oboch vyobrazení, ktorú predstavuje jedna z vnútorných platničiek gundestrupského kotlíka. Je na nej zobrazený keltský boh Cernunnos s jeleními parohmi na hlave v sede skrčmo. V rukách zdvihnutých v adorantskej póze drží svoje atribúty – torques a *hada s hlavou barana*. Scéna je plná fantasticky stvárných zvierat, zjavne nepochádzajúcich z tohto sveta. Jedinými realisticky zobrazenými zvieratami sú jeleň, had a tiež zviera po Cernunnovej lavici stojace za hadom, ktoré bolo často nesprávne interpretované ako kanec.¹⁸

Obr.16. Scéna z gundestrupského kotlíka: tzv. „Cernunnova platnička“

V najnovších interpretáciách je už na základe charakteristických anatomických znakov – dlhý chvost, laby s pazúrkami, štíhle telo s výrazným rebrovaním – zviera jednoznačne stotožnené s keltským motívom vlka-požierača. Celá scéna je potom interpretovaná ako zobrazenie keltského univerzálneho boha vegetácie (*cer*, indoeur. *ker* = rásť) a prírodného kolobehu spájajúceho a zároveň rozdeľujúceho dva navzájom protikladné póly: solárny – symbolizovaný jelenom a chtonický – symbolizovaný vlkom. Cernunnos sediaci medzi jelenom a vlkom v adorantskej póze silou svojich atribútov zastavuje vlka, ktorý by inak chytil a roztrhal jeleňa-slnko.¹⁹

Výtvarné motívy použité na bratislavskej minci s legendou MACCIVS sú potom pravdepodobne originálnym stvárním rovnakej mytologickej témy. Motív tu neanalyzovaného averzu tejto mince bol doposiaľ interpretovaný ako „drak s krídlami“, či „drak s krídlami podobnými ušami“. Aj v tomto prípade išlo o interpretácie vytrhnuté zo súvislostí a bez hlbšieho porozumenia obsahu tohto motívu v kontexte starovekých mytológií a špeciálne keltskej ikonografie. Obdobným spôsobom ako motív požierača by bolo možné krok za krokom korektné preukázať, že domnelý okrídlený či ušatý drak nemá krídla ani uši, ale baranie rohy, a že ide opäť o typický keltský motív a nie o skýtsku výpožičku. Témou tohto

Obr.17. Keltský motív rohatého hada – hada s hlavou barana: a) Port-á-Binson; b) White Island; c) Cambridgeshire; d) Gundestrup; e) Faardal

príspevku je však len interpretácia reverzu mince Maccius, a preto sa tu obmedzím iba na nevyhnutné konštatovanie, že na jej averze je stvárnený keltský motív „rohatého hada“ alebo „hada s hlavou barana“, ktorý je v keltskej symbolike, či už ako atribút boha Cernunna alebo ako samostatné božstvo, úzko spätý s motívom vlka. Zdá sa preto, že motív averzu a reverzu mince Maccius spolu súvisia a tvoria tak doslovne „dve strany jednej mince“, reprezentujúce dva vzájomne protikladné a komplementárne princípy.

V doterajšom numizmatickom bádani v oblasti bratislavských keltských mincí bola väčšina ich výtvarných motívov pokladaná za imitáciu cudzích predlôh a len pomerne malá časť z nich sa pripisovala domácej keltskej invencii. To potom zákonite viedlo ku skreslenej interpretácii ich výtvarných motívov, ktorých zmysel sa nehľadal v keltskom prostredí, ale v prostredí vzhľadom naň cudzom (predovšetkým grécka a rímska mytológia); poprípade, ak nešlo rozoznateľne o mytologický námet, jeho interpretácia sa potom obmedzila viac na formálny opis motívu ako na skutočnú ikonografickú interpretáciu.

Ako však ukázala už interpretácia motívu vlka na reverze bratislavskej keltskej mince s legendou MACCIVS, zmysel týchto námetov je zrozumiteľne interpretovateľný, napriek tomu, že leží hlboko v rovine mytológie a archaických keltských náboženských predstáv. V niektorých prípadoch ide o nesmierne cenný pramenný materiál, ktorý čiastočne zaplňa prázdne miesta v našom obraze o keltskej mytológii a významne tak rozširuje naše poznatky nielen o náboženských predstavách bratislavských Keltov, ale Keltov ako etnika vôbec.

Význam bratislavských keltských mincí z tohto hľadiska je preto doposiaľ ešte stále nedocenený.

- 1 ONDROUCH, V.: Nový typ ze skupiny Biatekú. Archeol. Rozhl. III, 1951, s. 333.
- 2 ONDROUCH, V.: Keltské mince typu Biatec z Bratislavy. Bratislava 1958, s. 17.
- 3 Tamže, s. 17.
- 4 Tamže, s. 32.
- 5 KOLNÍKOVÁ, E.: Bratislavské keltské mince. Bratislava 1991, s. 16.
- 6 Tamže.
- 7 KOLNÍKOVÁ, E.: Keltské mince na Slovensku. Bratislava 1978, s. 76.
- 8 Tamže.
- 9 ONDROUCH, V.: Keltské mince, c. d., s. 17.
- 10 KŠICA, M.: Výpravy za pravekým umením. Bratislava 1984, s. 126.
- 11 FREY, O.-H.: Ein Zierstück der späten Hallstattzeit von Magdalenska gora bei Šmarje. In: Hallstattkultur. Linz 1981, s. 227-240.
- 12 Citácie zo Staršej Eddy, pieseň Völuspá. Bratislava 1994, s. 109.
- 13 BOTHEROYD, S. a P. F.: Lexikon der Keltischen Mythologie. München 1995, s. 68-71.
- 14 Tamže, s. 62-64.
- 15 Tamže, s. 207.
- 16 Tamže, s. 369.
- 17 TOKAREV, A. S.: Mifi narodov mira. Zv. I. Moskva 1992, s. 289.
- 18 Napr. P. MacCana, In: Celtic Mythology. London 1970, s. 38.
- 19 BOTHEROYD, S. a P. F.: c. d., s. 369.
- 20 ONDROUCH, V.: Keltské mince, c. d., s. 17.
- 21 KOLNÍKOVÁ, E.: Bratislavské, c. d., s. 16.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- Allen, D.: Celtic coins. London 1978.
- Allen, J.R.F.S.A.: Celtic art in pagan and Christian times. London 1904.
- Amiet, P. a kol.: Formen und Stile – Antike. Bratislava 1994.
- Biedermann, H.: Lexikón symbolov. Bratislava 1992.
- Blanchet, A.: Traité des monnaies gauloises. Paris 1905.
- Botheroyd, S. a Paul.F.: Lexicon der Keltischen Mythologie. München 1995.
- Campbell, J.G.: The Viking World. London 1989.
- Castelin, K.: Biatec a Nonnos. Príspevek k pannonské metrologii. Numismatické listy, XII, 1957, str. 57-168.
- Cunliffe, B.: The Celtic World. London 1992.
- Davidson, H.R.E.: Gods and Myths of Northern Europe. Great Britain – Middlesex 1964.
- Dillon, M.- Chadwick, N. K.: Ze świata Celtów. Warszawa 1975.
- Drössler, R.: Když hvězdy byly ještě bohy. Praha 1980.
- Dessewffy, M.: Barbár pénzei. Budapest 1910.
- Duval, P.M. a Hawkes, Ch.: Celtic Art in Ancient Europe – Five Protohistoric Centuries. London 1976.

- Eggers, H.J.: Kelten und Germanen in Heidnischer Zeit. Baden-Baden 1964.
- Eisner, J.: Mince typu Biatec, nalezene v Bratislavě r. 1923. Numismatický časopis československý, I., 1925, str. 87-120.
- Eisner, J.: Mince tzv. barbarské na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Numismatický časopis československý, III., 1927, str. 1-27.
- Filip, J.: Keltská civilizace a její dědictví. Praha 1959.
- Filip, J.: Keltové ve střední Evropě. Praha 1956.
- Forre, R.: Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande. Strassburg 1908.
- Fox, S.C.: Pattern and Purpose: A survey of Celtic Art in Britain. Cardiff 1958.
- Frey, O.-H.: Ein Zierstück der späten Hallstattzeit von der Magdalenska gora bei Šmarje. In: Die Hallstatt kultur. Linz 1981.
- Gassowski, J.: Irlandia i Brytania w początkach Sredniowiecza w swietle badań archeologicznych. Warszawa 1973.
- Gassowski, J.: Mitologia Celtów. Warszawa 1987.
- Göbl, R.: Ostkeltische Typenatlas. Braunschweig 1973.
- Göbl, R.: Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum. Wien 1973.
- Green, M.: The Gods of the Celts. Gloucester 1986.
- Hlinka, J.: Mincovníctvo na území Bratislavy v dobe keltskej. In: Bratislavská mincovňa. Bratislava 1982, str. 9-14.
- Chadwick, N.: Celtic Britain. London 1963.
- Írske ságy. Slovenský preklad: J. Horniš. Bratislava 1968.
- Jacobsthal, P.: Early Celtic Art. Oxford 1969.
- Jenny, W.A. von: Keltische Metallarbeiten. Berlin 1935.
- Kellner, H.J.: Celtic Coinage. In: The Celts. Palazzograsi 1991, str. 451-459.
- Kelti u Galii – umetnosť i civilizácia. Narodni Muzej Beograd 1978.
- Kilbride-Jones, H.E.: Celtic craftsmanship in Bronze. London 1980.
- Kolníková, E.: Bratislavské keltské mince. Bratislava 1991.
- Kolníková, E.: Keltské mince na Slovensku. Bratislava 1978.
- Kruta, V.: Celtic Religion. In: The Celts. Palazzograsi 1991, s. 499-503.
- Kšica, M.: Výpravy za pravekým umením. Bratislava 1984.
- La Tour, H. de : Atlas des monnaies gauloises. Paris 1892.
- Lengyel, L.: Das geheime Wissen der Kelten. Freiburg im Breisgau 1993.
- Lucke, W. – Frey, O. H.: Die situla in providence (Rhode Island). Berlin 1962.
- Mabinogi. Český preklad: J. Vilikovský. Brno 1944.
- MacCana, P.: Celtic religion. In: M. Eliade a kol., The Encyclopedia of religion, III, New York 1987, s. 148-166.
- MacCana, P.: Celtic Mythology. London 1970.
- MacCulloch, J.A.: Celtic Mythology. Boston 1918.
- MacCulloch, J.A.: Eddic Mythology. New York 1964.
- Mac Gregor, M.: Early Celtic Art in North Britain. London 1980.

- Ondrouch, V.: Keltské mince typu Biatec z Bratislavy. Bratislava 1958.
- Ondrouch, V.: Nálezové prírastky keltských a antických mincí na Slovensku. Historické štúdie, II, 1956, s. 274-278.
- Papers of the II. Pannonia conference. In: The Celts in Central Europe. Székesfehérvár 1975.
- Paulsen, R.: Die Münzprägungen der Boier. Leipzig und Wien 1933.
- Pieta, K. – Zachar, L.: Mladšia doba železná. In: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, str. 143-209.
- Pieta, K.: Umenie doby železnej. Bratislava 1982.
- Pink, K.: Einführung in die keltische Münzkunde mit besonderer Berücksichtigung Österreichs. Archaeologie Austriaca, H. 6., Wien 1950.
- Pobé, M. a Roubier, J.: Kelten-Römer. 1000 Jahre Kunst und Kultur in Gallien. Gloucester 1986.
- Polák, V.: Jazyk Biatekú. Archeologické rozhledy, VI, 1954, s. 76-80.
- Powell, T.G.E.: The Celts. London 1958.
- Rees, A. B.: Celtic Heritage : Ancient Tradition in Ireland and Wales. London 1961.
- Rosen-Przeworska, J.: Tradycje celtyckie w obrzędowości Protosłowian. Warszawa 1964.
- Rosen-Przeworska, J.: Spadek po Celtach. Wrocław 1979.
- Rosen-Przeworska, J.: Religie Celtów. Warszawa 1971.
- Ross, A.: Pagan Celtic Britain. Studies in iconography and tradition. London 1957.
- Smirnov, A.A.: Irlandskije sagi. Leningrad 1961.
- Schlette, F.: Kelten zwischen Alesia und Pergamon. Leipzig 1976.
- Szabó, M.: The Celtic Heritage in Hungary. Budapest 1971.
- Šereševská, N.: Irlandskije legendy i skazky. Moskva 1960.
- Todorovič, J.: Kelti u Jugoistočnoj Evropi. Beograd 1968.
- Tokarev, A.S. a kol.: Mify narodov mira, I, II. Moskva 1991.
- Völuspá. Bratislava 1994.
- Vries, J. de : Keltische Religion. Stuttgart 1961.
- Wozniak, Z.: Celtowie w Polsce. Kraków 1968.
- Zachar, L.: Keltské umenie na Slovensku. Bratislava 1987.

THE OTHER SIDE OF THE CELTIC COIN WITH THE INSCRIPTION MACCIVS FROM BRATISLAVA

Summary

The contribution is based on the iconographical analysis of the motif of so called „devourer“ at the reverse of the Celtic coin with the inscription MACCIVS from Bratislava.

According to the Slovak numismatic research of the motif of this reverse was until now interpreted as *the prodigious carnivorous animal which devour a man (or a prey)* or simply as *an accident at the hunt*. The origin of this motif was obviously linked with nonceltic sources, especially by its formal features recognised as Scythic ones.

The study offers a new point of view of the interpretation for the reverse-motif at the coin Maccius using plenty of iconographical and mythological parallels from other cultural contexts. The author of the study identifies the motif of the prodigious animal devouring a man as the widespread motif of a so called *DEVOURER* and recognises four basic iconographical forms of its depicting as the *ASTROFAGUS*, *ANIMALOFAGUS*, *DEOFAGUS* and *ANTHROPOFAGUS*. On the base of the comparative analysis the author turns attention to the fact that iconographical motif of devourer, depicted usually in the shape of the terrifying animal devouring astral symbols (the sun, moon or stars) or some kinds of animals (horse, bird, stag, bear, ram...) or certain uranic gods or just people, has always its mythological background.

Mythological theme connected with the motif of devourer varies, but the main topic is concentrated upon the fight of the two basic and complementary principles of uranic and chthonic power (symbolised by the sun, moon and stars associated with uranic gods and certain kinds of animals on one side and by prodigious monster on the other side).

Iconographical motif of devourer in its variant of anthropofagus (an animal devouring a man) has some special mythological functions connected with eschatology – it appears in the role of an underworld chthonic monster devouring the bodies of the dead people, or in the role of a guard of the underworld or as a psychopompos – guide through the underworld.

The motif at the reverse of the Celtic coin Maccius from Bratislava is on the base of iconographical analysis and parallels from Celtic art, interpreted as the *Celtic mythological motif of devourer in the form of a wolf devouring a man* (two human legs can be seen in its opened jaws).

It is also indicated that the motif of the averse, interpreted as a depicting of the typical Celtic motif of a *ram-horned* or a *ram-headed snake*, is in fact connected with the theme of devourer at the reverse. The ram-headed snake and wolf-devourer, as the two sides of the same coin, express the Celtic variant of a dual myth of the fighting of the earth and the sky, light and darkness, life and death... , which are in fact considered as the two different sides of the universe as a whole.

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied v Slovak Academic Press, spol. s r.o.

Ročník 44, 1996, číslo 2
Vychádza štvrtročne

Hlavný redaktor:
Doc. PhDr. Milan Leščák, CSc.

Výkonná redaktorka:
PhDr. Zora Vanovičová

Redakčná rada: PhDr. Stanislav Brouček, CSc., Doc. Lubica Droppová, CSc., PhDr. Božena Filová, CSc., PhDr. Milan Kiripolský, PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc., PhDr. Eva Krekovičová, CSc., PhDr. Jan Krist, PhDr. Martin Mešša, PhDr. Ján Mjartan, DrSc., PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., Prof. Ján Podolák, DrSc., PhDr. Zora Rusnáková, CSc., PhDr. Peter Salner, CSc., PhDr. Miroslav Válka.

Adresa redakcie: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava
Registr. č. 7091

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma Slovak Academic Press, spol. s r. o. P.O. BOX 57, Nám. Slobody 6, 810 05 Bratislava

SLOVAK ETHNOLOGY

Quarterly Review of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences

Vol. 44, 1996, Number 2

Editors: Milan Leščák, Zora Vanovičová

Address of Editor: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava, Slovakia

Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. BOX 57, Nám. Slobody 6, 810 05 Bratislava, Slovakia and Slovart, A.C., odd. časopisov, Jakubovo nám. 12, 811 09 Bratislava

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'ethnologie de l'Académie slovaque des sciences

Année 44, 1996, No 2

Rédacteurs: Milan Leščák, Zora Vanovičová

Adresse de la rédaction: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava, Slovaquie

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE

Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

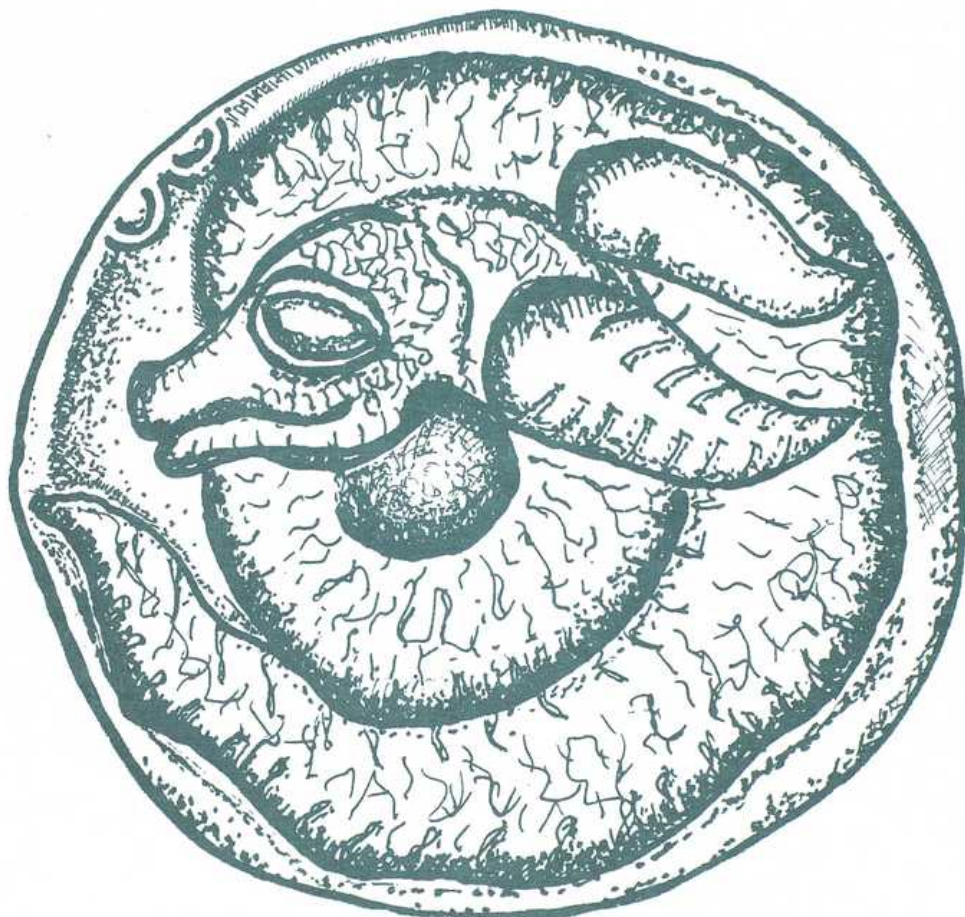
Jahrgang 44, 1996, Nr. 2

Redakteure: Milan Leščák, Zora Vanovičová

Redaktion: Jakubovo nám. 12, 813 64 Bratislava, Slowakei

Podávanie novinových zásielok povolené RPP Bratislava, Pošta 12, 8. 8. 1994, č. j. 346- RPP/94

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

ISSN 1335-1303

MIČ 49 616

SAP
SLOVENSKÝ ANTIKVAČNÝ POKLAD
